

SABAQ PROCESINDE SANLÍ TEXNOLOGIYALARDÍŇ ROLI

A. Guzerbaev

Qaraqalpaq mámleketlik universiteti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15790435>

Sanlı texnologiya tek ǵana jeke emes bálkim oqıtıwshı hám studentler ushında kásiplik rawajlanıw quralı bolıp tabıladı. Oqıtıwshı tálim mazmunın tańlagannan keyin, sabaqtıń didaktikalıq támiynatın turaqlı túrde jetilistiriw ústinde isleydi, sabaqtı ámelge asırıwda sanlı texnologiyalardan nátiyjeli paydalanıw kónlikpelerin rawajlandıradı. Imkaniyat dárejesinde auditoriyadaǵı oqıw procesin ámeliyatqa baǵdarlanǵanlıǵı, studentlerdiń ózin-ózi rawajlandırıwǵa, nátiyjeli sóylesiw kónlikpeleri arqalı óz imkaniyatların júzege shıǵarıwǵa járdem beredi.

Teoriyalıq shınıǵıwlar da ámeliyatqa baǵdarlanǵanlıǵın esapqa alsaq, shınıǵıw ushın waqıt jetkilikli boladı, teoriyalıq bilimlerdi ámelde qollanıw áhmiyetli ekenligin túsiniw alıw múmkin boladı. Sabaqtı ámeliyat, viktorinalar, oýınlar, sheberlik sabaqları, joybarlar, diskussiyalar, simulyaciyalar, tapsırmalar hám jaǵdaylardı talqılaw, tájiriybeler túrinde ótkeriliwi dástúriy bilimlendiriw sistemasınıń kemshiliklerinen biri esaplanatuǵın studentlerdiń teoriyalıq bilimlerdi ámelde qollay almaw jaǵdayın azaytıwǵa járdem beredi. Jańa media, multimedia joybarları, interaktiv xızmetler hám kartalar, maǵlıwmatlar bazaları, muzeylerde immersiv tájiriybe alıw imkaniyatı - bulardıń barlıǵı sanlı gumanitar ilimler tarawındaǵı qánigeler tárepinen ámelge asırıladı. Sanlı gumanitar bilim, kónlikpe hám tájiriybesin arttırıw hám jetilistiriw tiykarında sanlı ortalıqta ilimiy izertlewlerdi alıp barıw múmkin boladı. Sanlı gumanitar tarawda ilimiy izertlewdiń tiykarǵı mádeniy miyrastı saqlaw hám jetkerip beriwdiń sanlı texnologiyalar, media poeziya hám sanlı ádebiyat, gúrriń dizaynı, oýın, maǵlıwmatlardı vizualizaciyalaw, jasalma intellekt hám úlken maǵlıwmatlardı qayta islew baǵdarında alıp barılıwı múmkin. Bunday izertlewlerdi alıp barıw ushın tájiriybe arttırıw kursları oqıw mazmunına sanlı formada gumanitar maǵlıwmatlar menen islesiw tarawındaǵı kózqaraslar hám standartlardı, sanlı gumanitar izertlewlerdi erkin tárizde ámelge asırıw imkaniyatın beretuǵın texnologiyalar hám qurallardı sińdiriw, talabalardı zamanagóy gumanitar izertlewlerde qollanılatuǵın sanlı usıllar, sanlı gumanitar bilim, kónlikpe hám tájiriybelerin arttırıwdı rawajlandırıw mexanizmi ashıq tálim resursları (Open Educational), aqıllı tálim (smart education), "Blended learning" (aralas tálim) baǵdarları arqalı ámelge asırıladı. Olar tómendegishe:

1. Bilimlendiriw mákemeleriniń veb-saytları
2. Oqıw procesin aralıqtan turıp ámelge asırıw imkaniyatın beretuǵın veb proektlerler
3. Bilimlendiriw maǵlıwmatların tarqatıwshı veb-saytlar
4. Izertlew veb-saytları.

Ilimiy talqılawlar sonı kórsetedi, derek social-gumanitarlıq baǵdar oqıtıwshıları paydalanatuǵın zamanagóy bilimlendiriw web-saytların, bilimlendiriw mákemeleriniń web-saytları, oqıw procesin aralıqtan turıp ámelge asırıw imkaniyatın beretuǵın web-joybarlar, bilimlendiriw maǵlıwmatların tarqatıwshı web-saytlar, izertlew web-saytları, maǵlıwmat web-saytları, básekige shıdamlı internet-joybarlar web-saytları, oqıw-metodikalıq birlespelerdiń web-saytları, social tarmaqlardaǵı bilimlendiriw jámáátleri, bilimlendiriw web-xızmetleri sıyaqlı toparlarǵa ajratıp kórsetiw múmkin. Mısalı, studentlerge "Tálim formaları, metodları hám quralları klassifikaciyası, zamanagóy sabaq tipologiyası hám oǵan qoyılatuǵın didaktikalıq talaplar" teması sheńberinde oqıtıw usılları hám qurallarınıń orınlanıwın anıq kórsetiw ushın

oqitish aktiv ham interaktiv oqitish usullari, zamonagoy oqitish qurallari, shunday-aq pedagogikalik o'z-ara baylanislarda qollaniladigan oqitishlar video sabaqlarini YouTube'dagi dereklariga siltemalar tayyorlashi mumkin.

"Tarbiya teoriyasi ham tarbiya turleri. Shuningdek pedagogikasi ham uning milliy o'ziga xosliklari" temasini o'rganish jarayonida muallim shuningdek bala shaxsiga uning ham unamsiz ta'sirini ayni misallari bilan video materiallari ko'rsatish imkoniyatiga ega. Bu oqitishlarga shuningdek tarbiyaning har qanday usullarining o'ziga xosliklari tushirib berib, bala yamasa o'spirimni tarbiyalash jarayonida ata-onalar tomonidan yo'l qo'yilgan qat'iyatlar aniqroq yordam beradi. Auditoriyada studentlar siltemalarni o'qib, video materialni o'rganib, keyin korgonlari talqinlaydi, islaydi ham dastlabki vaqtida mashqalarni jadvalga sheshim usulini o'rganib, qollanilgan oqitish ham o'z-ara ta'sir usullarining natijaliligini analizlaydi.

Gumanitar fanlarni oqitishda sanli oqitish texnologiyalaridan foydalanish oqitishlarga bilim berishda sanlash jarayonida oqitish sharoitlarini shakllantirish uchun kerakli imkoniyatlar yaratadi ham oqitish jarayoni sifatida, oqitishlar tomonidan olingan bilim, koinlik ham qabul qilish sifatida, miyona bazorida keleshektagi qonimga bo'lgan bosa ham talabga uning ta'sir ko'rsatadi. Adbiyotni, tilni, tariyx, madaniyatni, kormon o'ngariyasi ham doretishlik tarajlarida mag'lumatlarni analizlay, sanli baspa, joybarlarni kartalash, madaniy tendensiyalarni aniqroq, vizualizatsiya, gumanitar fanlar bo'yicha tarmoqlar ham grafiklar yaratish, gumanitar fanlarni sanli asirdegi mashqalarining biri sifatida talqinlanadi. To'liq sanlash dunyasida til bilimi, filologiya, tariyx, kormon o'ngariyasi, pedagogikada bugungi kunda "sanli burilish" juz bermekte. Texnologiyani ravaqlanishi sababli jana izertlew obektlari: millionlab tekstlar to'plami, tariyx mag'lumatlar bazalari, cifrli arxivlar, elektron muzeylar payda bolib atir. Bu obektlar til, madaniyat ham jamiyat haqqida juda kop mag'lumatlarni o'z ishini aladi, biraq ularni dasturiy gumanitarlik usullar menen jeterli dorejede o'rganib bolmaydi. "Sanli burilish" tupkilikli jana izertlew koinliklarning talab etadi. Bugun adbiyotni, filosofiya ham tariyxta, pedagogikada ulken mag'lumatlar menen islew, statistikaliq analizni bilish, programmalash zarurli koinliklarga aylanib barmagta. Buning uchun gumanitar fan oqitishlari matematika ham informatika fanlari terefinde iyelewleri kerek boladi, sababi jatin keleshekte sanli hujjatlar, jeke xizmatlarni basqarish ham isenim mexanizmlarini o'rganish, jeke sanli arxiv modelini, sociallik-madaniy taraj uchun sanli joybarlarni yaratishda informatika usullari gumanitar fanlarga kirib, tilshilarni, arxivshilarni ham madaniyat tanishlarni, tariyxshilarni, pedagoglarni programmalashni o'zlestirishga majburlaydi ham universitetlarda "sanli gumanitar fanlar" uchun oqitish programmalari payda boladi. Sanlashilgan gumanitar talim quramali formalar ham oqitish usullaridan foydalanishni o'z ishini aladi:

- apiwayidan quramali ham quramalidan apiwayiga;
- ulumliqtan jekelikke ham jekelikten ulumliqqa;
- koringisten belgi sistemasina ham belgi sistemasidan koringiske;
- individten toparga ham topardan individke;
- sirtqi yordam menen islewden tapsirmalarni;
- o'z betinshe orinlawga shekem ham tapsirmalarni o'z betinshe orinlawdan basqalarga yordam berish shekem;

- islep shigariw obektlari ham proseslarning virtual simulyatsiyalardan - real process obektlariga ham kerisinshe;

- olardıń spekulativlik hám sanlı modellerine, texnologiyaları boyınsha texnikalıq, integrator (virtual hám real sistemalar arasındaqı dáldalshı), tarmaq oqıtıwshı-kuratorı (onlayn platforma kuratorı), internet-navigaciya ushin instruktor, sanlı iz analizatorı, veb-psixolog, sanlı bilimlendiriw ortalıgınıń stilist (arxitektori) sıyaqlılardan ibarat ekenligin esapqa alsaq, búgingi joqarı oqıw orınları tólim procesine yaǵnıy oqıw rejelerine "Sanlı gumanitar tálim" oqıw modulın kirgiziw maqsetke muwapıq bolıp tabıladı. Bul modul mazmunı gumanitar pánlerdiń izertlew usılları (biografiyalıq usıl, dialog, ideografiyalıq usıl, ulıwmalastırıwshı usıl) oqıw procesinde paydalanılatuǵın sanlı texnologiyalar hám qurallar menen úylestiriwge baǵdarlanıwı lazım.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрдаги "Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида" ПФ-5847-сон фармони. <https://lex.uz/docs/4545884>
2. М. Мамаражабов. "Рақамли таълим шароитида бўлажак ўқитувчиларнинг касбий педагогик тайёргарлигини такомиллаштириш" мавзусидаги : 13.00.01 – Педагогика назарияси. Педагогик таълимотлар тарихи мутахассислиги бўйича . педагогика фанлари доктори (DSc) илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси. Т.2022 й. 64-б
3. Перевернутый класс: технология обучения XXI века. <https://www.ispring.ru/elearninginsights/perevernutyi-klass-tekhnologiya-obucheniya-21-veka#>